

Upokojenec in njegova samota

Jože Hudeček: *Gluhota*, DZS, Ljubljana 2001

Ne spomnim se, kdaj sem zadnjič bral knjigo, v kateri glavni lik v vsem poteku svojega "sedanjega časa" ne spregovori nobene besede. Ali pa je bilo to dejstvo mogoče spregledati? Mogoče; a v *Gluhoti* pripoved s to posebnostjo ne more mimo bralne pozornosti, torej tega nazadnje ni moč ne opaziti. Osamljenost glavnega lika, upokojenega mestnega krojača Otmarja Bukovnika, se izpričuje skozi ves tok pripovedi, ob tem pa se – če že ne stopnjuje – vztrajno ohranja tudi njegova nemost, s katero opazuje stvari in išče izgubljene prijatelje; tako ni nenavadno, da žaluje za psom, s katerim je lahko bolje komuniciral kot s sabo – s soljudmi se tako ali tako ni menil. Pes kot njegov tihi sogovornik je zadnja – edina – točka njegove "socialne kohezije", zato je ni čudno, da na začetku knjige doživi šok ob svojem ubitem psu: neznanec mu ga je položil na predpražnik stanovanja in Otmar je zgrožen. Z nikomer več se ne pogovarja, se pa proti koncu knjige v svoji obupni samoti spet spomni na dvogovore s psom, saj misli, da je tak dvogovor vendarle boljši kot le pogovor s sabo: "Res je, da (pes) ne odgovarja in da (...) moraš na vprašanje odgovoriti sam. Pravzaprav (je) natanko tako, kot če bi se pogovarjal sam s seboj. Ampak vendarle razlika je: pes te posluša in te razume ali pa se vsaj dela, da te. In ti mu verjameš, ker si želiš, da bi bilo tako, tudi če veš, da čisto do konca ne more biti že zaradi narave stvari."

Kakšen človek je Otmar? Docela povprečen, "umirjenih navad" (kot je nekje zapisano), ves čas malo naiven. Nekoč ugledni ljubljanski krojač, ki je sešil obleko celo za pisatelja Rudolfa Kresala (tega je občudoval), in družinski oče, kjer pa je "nosila hlače" njegova prevzetna, ukazovalna in tudi primerno maloumna žena Lija; zdaj upokojenec – in skoroda čudaški osamelec, ki mu je žena odpotovala k njenemu sinu edincu v Kalifornijo, od koder mu občasno piše gospodovalna pisma z nauki; vdano jih prebira, skrbi za red v stanovanju, obiskuje stare lokale, a vendar živi nekako življenju za hrbtnom, starih prijateljev je vse manj ... Tedaj se zgodi, kar ga vrže iz tira in s čimer se praktično začne naša zgodba: po nesreči ali naključju s terase stanovanja, kamor je nesel obesit

perilo, neke noči pahne zoprnega mu dr. Jeločnika, stanovalca pod njim, o katerem se mu zdi, da je ubil njegovega psa. Jeločnik je seveda mrtev, Otmar pa se zmeden in prestrašen (spočetka niti ne toliko zaradi občutka krivde) zapre v stanovanje in ostane v njem, dokler mu menda ne zmanjka hrane. V tej samoti se mu v retrospektivnih kosih sestavlja njegovo nekdanje življenje, ki je bilo zelo enostavno in enolično, najbrž značilno za navadnega, ubogljivega malomeščana, ki se mu zgodovina na daleč "izogne".

Toda ko se Otmar iz svojega stanovanja nazadnje spet poda v vrvež predmestnega vsakdanjika (gostilne, tržnica, pokopališče, cerkev itd.), iz nekega pogovora neznancev v "njegovi" gostilni (pogosto jo je obiskoval) po naključju izve, da je po vseh znamenjih sodeč Jeločnik naredil samomor, ne pa, da bi ga kdo ubil. Mahoma je Otmar kot odrešen: torej ga ni ubil on, Jeločnik je bil ravno na tem, da se s terase sam požene v globino ... "Otmarju se je pozlatilo nebo nad mestom od enega konca do drugega, čeprav ga iz tiste luknje ni videl – zato je vstal, se opotekel kot pijan k vratom in stopil na ulico." Joka od sreče in se malo zatem znajde v cerkvi, kjer se "izpove" pred praznim oltarjem ter tako očisti okrivde, ki si je niti ni prislužil. Kljub temu se njegova zgodba konča v nekakšni iluziji: čaka ga še nekakšna nepričakovana, podarjena ljubavna noč z Majo, a naslednji dan, ko "skoči iz postelje kot mladenič", ga po obhodu po mestu zajame zavest o zadovoljstvu, zadovoljstvu, ki ga predvidoma ne bo več izgubil: če bo treba, bo odpotoval "na Jezersko", v zanj – še iz doživetij v otroštvu – mitski kraj svobode, in tam bo živel brez nadlog in spet svoboden. Zatekel se je v iluzijo, ki je zanj, kot za marsikoga, produktivna, čeprav obenem znamenje, da je družba zanj povsem oglušela.

Ta knjiga je resnična pri odslikavi in modelu življenja. A zdi se mi, da bralca ne "zagrabi" podobno kot nekatere prejšnje avtorjeve knjige, na primer *Ulice mojega predmestja*, *Golobar*, *Moje hiše* in še kak tekst: v teh je Jože Hudeček kot avtor, ki je v prozo prinesel novo motiviko in sijajen slog, izoblikoval presenetljivo izvirne like in situacijsko okolje, ki ga lahko ugleda le originalen pripovednik. Tu je manj ravno te presenetljivosti, saj se mestoma zdi, da so opisi časa in duševnih stanj naš bolj ali manj statični pogled, ki ne odkriva čisto drugačnih svetov – ne pa toliko pogled ustvarjalca, ki za banalnim videzom pokaže na izjemne preplete usod in življenjskih pripetljajev.

Če torej sama zgodba in njeni liki ne strežejo v toliki meri bralčevi sli po vedno novih senzacijah, kot se je to dogajalo v omenjenih delih, pa ta proza v nekem smislu ni "zatajila" svojega pisca. Kajti v njej je najprej nezamenljivi Hudečkov slog, ki se odlikuje z izvrstno oblikovano frazo, v kateri je neredko "del življenja", in ki zajema plastično strukturirano junakovo miselno ali čustveno podobo nekega trenutka ali estetsko zaznavo stvarstva. In dalje, tu je okolje, ki ga pisec zna suvereno približati bralcu: Ljubljana v svojem predmestnem, tj. staromestnem predelu, ki se pred očmi opazovalca vedno znova pojavlja v svojih neizrabljenih panoramah ali izsekih – orisana jezikovno zanesljivo, kot jo lahko poda dvojni

poznavalec: senzibilni "domačin" in izobraženec s posebnim likovnim recepcijskim čutom. Vse to je razgibana scena za velikega osamljenca na robu civilizacije in kulture, ki se v njegovo notranjost kajpada ne oglašata s svojimi glavnimi dosežki; pogrošno branje oziroma kriminalke, nekaj čtiva o domačem zdravilstvu je simbol tistega, kar Otmar od njiju sprejema. Tako ni samo gluhot, kar ga obdaja, ampak tudi praznina tisto, kar ga izpolnjuje. Njegov beg v iluzijo, imenovano Jezersko, je tako presunljiva metafora za samoreševanje današnjega slehernika.

Jože Horvat